

Jeg gik mig over sø og land - II.

Ja, selvfølgelig slap vi heller ikke for regn på vores første efterårstur den 18. september, idet året 2011 er blevet erklæret for det vådeste år i al den tid, man har ført meteorologiske statistikker. Turen var planlagt som en tur rundt om Madum Sø, hvilket dog måtte ændres da Willestrups del af ruten var lukket land. Til gengæld havde jagtchef Elisabeth Svendsen fra Lindenberg givet os lov til at gå ind i området ved Langmosen.

Da turen således var opdelt i to halvdele, og det var rimeligt tørt fra morgenstunden, startede vi vores halve søtur med at gå forbi Madumsøhus ind til Næsgården. Her gik Helge straks ned til søbredden for at fortælle vore 45 ”modige” deltagere noget om søen og de mange historier, der knytter sig til den.

Madum Sø var tidligere Himmerlands største sø, men overgås nu af den retablerede Vilsted Sø i Vesthimmerland, indleder han. Madum Sø er en såkaldt lobeliasø efter planten lobelia, som vokser ikke så langt ude i vandet. Det er kun i søer, der er fuldstændigt rene, at der kan være lobelia. Den findes i 3 - 400 forskellige arter. Nede i Afrika har man lobelier, som næsten er træer med en stamme på 4 meter. Her vokser den kun under vand og bliver ikke særligt store. Men de er beviset på, at Madum Sø er meget ren og meget klar. Den er også en næringsfattig sø.

Jeg kan huske, at da vi havde de gamle amter var der en af de ansatte, der fortalte mig, at man var meget sure på amtet, fordi børnene fik lov at bade i Madum Sø. De tissede i vandet, og det forurenede søen. Jeg kunne godt se på ham, at han ikke rigtigt forstod, at jeg ikke kunne deltage i hans forargelse. Madum Sø er 9 meter på det dybeste sted. Der er gedder og aborrer, men jeg kan ikke huske om der er brasen. Og fordi søen er meget næringsfattig, så omdannes blade og rester af lobelia og brasenføde, som også er herude, meget langsomt og ligger nede på bunden.

Der går jo en historie om at Madum Sø skal være forbundet med Store Blåkilde gennem en underjordisk forbindelse. I forne tider, da jeg var sportsdykker, fik jeg den idé, at spørge min dykkerklub nede i Randers, om der kunne komme 40 mand herop, så vi kunne finde ud af, om der var kildeaktivitet nogen steder nede på bunden. (Det havde vi fået lov til af Hr. Vincents Juul – ham, som vi ikke har fået lov af i dag). Så vi tog 40 mand, to og to, og svømmede hele søen igennem. Der var én ting, der var helt ejendommeligt. Nede på bunden hvirvlede finnerne det forrådnede materiale op, så det fuldstændigt lignede et vulkanudbrud. Man kunne faktisk forsvinde helt ned i det, hvilket var ret ubehageligt. Det var dog samtidigt en sjov

oplevelse, men vi fandt aldrig nogen steder, hvor der var kildeaktivitet. Men det skal nok være rigtigt, at de to ting står i forbindelse med hinanden gennem et stort underjordisk vandsystem.

Da vi havde været igennem de 2/3, kunne jeg lige pludseligt ikke mere og havde ikke kræfter til at komme op til overfladen. Så har man en strop, man kan trække i, så ens redningsvest blæses op hvorved man kommer op til overfladen. Men den var gået ud

af indgreb, så efterhånden begyndte jeg at trække mere og mere vand ind. Jeg svømmede sammen med danmarksmesteren i sportsdykning og han kunne godt se, at den var gruelig gal, så jeg tænkte, at nu slår han mig bevidstløs, som man jo gør nogle gange. Men det gjorde han ikke, men fik mig i stedet trukket ind på land.

Druknedød er faktisk meget behagelig, fortsætter Helge. Det er ikke behageligt, ikke at kunne trække vejret, men i det øjeblik, hvor kvælstof begynder at gå til hjernen, så bliver man så vidunderligt afslappet. Det var faktisk en meget flot oplevelse. Den anden dykker havde taget mit blybælte af for lettere at kunne få mig op til overfladen. Bagefter tvang de mig ud igen for at finde det. Formålet var selvfølgelig at jeg ikke skulle være bange for at gå ud for eftertiden. Men jeg tror nu nok, at det var den sidste gang, at jeg var ude at dykke, slutter Helge denne beretning.

Og så er der jo den dejlige historie om at der engang lå en borg midt ude i søen, fortsætter han. En dag sendte de tre døtre ude på borgen bud efter præsten, så han kunne berette en død. Men da han kom derud, så han, at det var en gris, der lå i sengen. Præsten blev selvfølgelig forfærdelig vred og brød straks op. Inde fra land kunne man se, hvorledes borgen begyndte at synke i vandet, hvor den altså nu ligger nede på bunden. Jeg kan så godt lide historien om at den sank med tårne og spir og vajende faner, siger Helge. De siger, at fordi søen er så klar, så kan man stadig se de vajende faner. Der boede en mand lige herovre på den anden side, som kaldtes Lun Hans. Han havde set borgen derude adskillige gange, når han havde været ude at fiske.

Skal vi ikke også lige fortælle om hvad stedet blev brugt til under krigen, bryder ØP ind. Jo, gør det, svarer Helge, hvorpå ØP tager over. Det var sådan, at når de engelske flyvere kom under krigen, så brugte de Madum Sø som stedfæstningspunkt, og lige sydøst for søen havde de en meget benyttet nedkastningsplads. Den kendte spejderfører fra Aalborg, Niels Erik Vangsted, var med til disse nedkastninger. Til slut gik det galt oppe ved Hollandshus. Da de skulle herfra tilbage til Aalborg røg gruppen ind i en træfning med tyskerne hvorunder Niels Erik Vangsted blev dræbt.

Jeg kan tilføje noget nyt til det du fortæller, siger fmd. Ifølge Uffe Westerberg fra Rold Skov Natur- og Kulturcenter skal der være blevet opsat en mindesten ude ved nedkastningspladsen. Jeg har endnu ikke selv set den, men den skulle stå, så den er synlig umiddelbart fra Madum-søvejen.

Helge vil også have fmd. til at fortælle om da han som dreng på sin første weekend her ude på Næsgaarden næsten skar spidsen af sin lillefinger, fordi han skrællede kartofler ligesom når man snitter en pind. Da var jeg heller ikke for klog, siger fmd. selv. Årsagen til at Helge vil høre denne historie er selvfølgelig, at han så kan komme til at fortælle om kartoffelskrælning med efterfølgende kogning, da vi arbejdede sammen oppe på Ørslev Kloster.

På vores videre vej passerer vi Asp Bæk og lidt længere fremme peger Helge ud over landskabet. Det der ude er Rauf Hede, hvor der var en lille gård. Vi skal måske ikke så mange år tilbage hvor en landmandsfamilie kunne leve af 40 tdr. land. – Var det ikke sådan?, spørger han. En husmand kunne leve af 12, svarer fmd. ham. Jens Lassen, der boede der ude, kunne altså leve af mindre end 40, men alligevel var det ikke helt nok, så for at spæde lidt op gik han også lidt på krybskytteri. Engang han havde været ude at skyde et dyr og kom hjem til gården med dyret, så han, at der kom en bil. Han skyndte sig derfor ind i huset og sagde til konen. Skynd dig ind i sengen og tag dyret med ind under dynen. Hun fik så besked på også at ligge og vande sig højlydt. Politiassistent Hoby og skovfogeden kom nu ind mens hun lå der og vandede sig mens manden kom ud fra soveværelset med blod på hænderne. Åh, det er træls, nu går den ikke længere og jordemoderen er ikke kommet, sagde han. Og da der gerne kom et barn hvert år i dette hjem, var de to øvrigheds personer sikre på, at den var god nok, så de gik bare igen. Mig bekendt, blev han aldrig nogensinde taget, siger Helge.

Rauf Hede er omtalt i det fantastiske værk, der hedder 'De jydere land'. Det var min gode ven fra Rebildhus, Frimuth Engelst, der fortalte mig om De jydere land. Frimuth kom jo fra København, men havde taget Jylland til sig, ligesom jeg har. Frimuth sagde, at jeg skulle læse De jydere land, skrevet af Achton Friis med de mest vidunderlige tegninger af den fynske maler, Johannes Larsen. De rejste Jylland tyndt, hvor Achton Friis skrev og Johannes Larsen tegnede. Achton Friis skriver om Rauf Hede, at de er rejst så meget i Jylland, men de vildeste heder, de nogen sinde havde set, var her. Hvornår taler vi om?, spørger Helge. Det er omkring år 1900, svarer han selv. Det var da hede alt sammen. Vi vil komme til at se noget af den om et øjeblik.

Vi stopper dog lige op ved en nu tørlagt grøft, hvor Helge i forbindelse med spørgsmålet om Madum Sø afløb siger. Fra gammel tid har der været et afløb her. Det var dog kun i nogle ganske få år, hvor vandet stod meget højt, at der løb vand ud her. Men ellers passer Madum Sø sig selv. Madum Sø er jo en hulning i terrænet og er antageligvis et såkaldt dødishul, hvor der har ligget en stor isklump. Den har sikkert ligget her i mange hundrede år efter at isen begyndte at smelte for ca. 11.000 år siden og har så efterladt denne fordybning. For en snes år siden sank vandstanden i Madum Sø næsten en hel meter. En masse af dem, der holder fanen højt med hensyn til miljøet fortalte jo hvor forfærdeligt det var med opvarmning osv., indtil jeg fandt et gammelt skrift fra 1856, hvor der fortælles om, at det år havde vandstanden i Madum Sø været meget, meget lav, uden at man kunne forklare hvorfor. Det var måske bare noget, der skete engang imellem.

Vores næste stop sker henne ved en meget stor og flot, mangestammet Roldskovbøg. Helge bemærker her, at vi er gået gennem en masse olden på vores vej. Bøgen kom til Danmark for 6.000 år siden, siger han. Den gjorde ikke noget væsentligt af sig før end for 2.000 år siden. Det kan måles af to ting. Den ene er, at menneskene groft udnyttede egen, så bøgens største konkurrent stort set forsvandt, og så kunne bøgen få plads. Men dem, der var allerbedst til at sørge for at bøgen blev rigtig udbredt i Danmark, det var svinene. Når man sender sine svin på olden, så de kan spise bog, så roder de samtidigt en masse af dem ned i jorden. Og i modsætning til andre kreaturer, så spiser svinene ikke de nye bøgeskud, så de var i høj grad med til at give bøgen en opblomstring i Danmark. Da vi nåede frem til 1890, var 50 % af alle træer i Danmark bøg. I dag er det kun 16 %.

Så var der den gloriose periode, hvor alle de store, H.C. Andersen, Grundtvig, Christian Winther og især Øhlenschläger betragtede bøgetræet som noget helt særligt dansk. Jeg kan ikke lide ham for det, men det gav gennemslagskraft, og i dag betragter vi vel nok bøgen som Danmarks nationaltræ. Men jeg er meget uenig, det er egetræet, der er Danmarks nationaltræ. I Poul Thomsens tid på DR-TV var der en afstemning. Der var seks personer, der skulle tale godt for de forskellige træer. Poul Thomsen ringede og spurgte om jeg ikke ville være med. Det ville jeg godt, men på betingelse af, at jeg fik lov at tale for egetræet. Det kunne jeg dog ikke få lov til, for det havde han allerede aftalt med Bjørn Døssing fra organisationen 'Plant et Træ'. Jeg sagde så, at så vil jeg tale på betingelse af, at jeg får lov til at sige, at egen er Danmarks nationaltræ, men hvis egen ikke er det, så er det linden. Linden og egen har vokset sammen i Danmark i langt længere tid end bøgen har. Linde-egeskoven er uden tvivl den allersmukkeste skov, vi har haft i Danmark. Der findes en lille lindeskov nede ved Draved i Sønderjylland, som er det eneste sted i Danmark, man betragter som urskov.

Bøg er et meget udbredt træ, i modsætning til de andre høje træer, vi har her i Europa, men i modsætning til alle de andre, så kan bøgen også vokse på den sydlige halvkugle. Der findes kun 8-9 arter af bøg, og én af dem er den antarktiske sydbøg. Den vokser helt nede mod syd i Sydamerika – og ude i Den Jyske Skovhave. Bøg er

jo et fremragende træ, både som tømmer og ikke mindst til træsko. Jeg kan huske, at da jeg og min gode ven arbejdede på bogen om Rold Skov, læste vi i en meget tidligere statsskovriders notater hvordan skoven havde set ud, da Staten overtog den i 1826. Han skriver da det pudsig, at når de har skovauktion, så vælger træskomændene de bøge ud, som har et stort lag af mos. Af en eller anden årsag var disse åbenbart de bedste til at lave træsko af.

Nu skal jeg fortælle dig noget, der vil interessere dig, siger Helge til en deltager. ”Bøgens hanblomster, de kommer i rakler. Hunblomsterne, de sidder to eller tre sammen. De udvikler sig fra frøskål til bog. Hunblomsterne stritter opad som ungpigebryster mens hanraklerne hænger nedad”. Dette emne var sikkert heller ikke uinteressant for Helge selv, thi han vender senere tilbage til spørgsmålet.

Bøg kan blive 300 år gammel. Undtagen Rold Skov bøgen, der kan blive en halv gang ældre. Bøge, der har stået udsat eller er blevet mishandlet af mennesker, dem man kalder stævningstræer, hvor der kommer mange stammer op fra samme rod, kan blive meget gamle. Oppe i Troldeskoven findes der bøgetræer, som er 450 år gamle.

Til slut fortæller Helge en historie om bøgene ovre i Dyrehaven på Sjælland. Engang imellem er man nødt til at fælde nogle af dem af sikkerhedsgrunde. Skovrideren var dog ked af, at de var svære at sælge, for der er det ved bøg, at når de bliver gamle, så har de en rød kerne, og så kan man ikke sælge dem. Han fandt dog på en genial løsning. I stedet for at kalde dem for bøgetræer fra Dyrehaven, kaldte han dem Jægersborg mahogni. Nu gik de som varmt brød, og nu kunne han lige pludselig sætte priserne op.

Som vort næste besøg skal vi nu fortsætte turen mod Rauf Hede. Vi er dog kun gået et ganske kort stykke vej før Helge stopper for at tage emnet om bøgens frugter op igen. En deltager har nemlig sagt til ham. Da du sagde det der med raklerne og frugterne, da havde jeg sådan en lyst til at sige, om det der med ungpigebrysterne, der stak opad og andet, der hang nedad. At nogle gange, så er det altså omvendt. Hvorfor var det nu så morsomt?

Da vi når ud på asfaltvejen ved søens nordvestligste punkt, drejer vi til højre hen mod Rauf. Vi skal dog ikke gå ret langt før vi kan se heden på vores venstre hånd. Og selvfølgelig skal vi også helt derind, så vi kan skue ud over det smukke landskab mens Helge vender tilbage til at fortælle om Achton Friis og De jyders land. Han var født i 1871 og døde i 1939. Han havde været polarforsker og havde været med på Danmarksekspeditionen til Nordøstgrønland i begyndelsen af 1900 tallet. Senere sejlede han sammen med Johannes Larsen rundt til alle de danske øer og skrev så værket De danskes øer og ét, der hedder Danmarks store øer. Og så er der De jyders land, hvor de rejste Jylland rundt. Achton Friis skrev ned mens Johannes Larsen lavede tuschtegninger af naturen. Ud over at skrive ned, lavede Achton Friis også nogle helt vidunderlige blyantsportrætter af de mennesker, de mødte på deres vej. Jeg kan varmt anbefale jer at gå på biblioteket og låne De jyders land. Det er et vidunderligt værk. Det er et stort forbillede for mig. Han skriver her om Rauf Hede, som jo den gang var meget større, og givetvis havde meget mere lyng, end der er i dag: ”Nordligere går denne strækning over i den prægtige Rav Hede. Ligesom den endnu nordligere strækning, der kaldes Fræer Purker, hører disse til de ejendommeligste hedearealer i vort land. Den sidste er en blanding af en lynghede og sumpet mose bevokset med enebær, bævreasp, birkeris og spredte skovfyr. Et dansk urtidslandskab af høj rang. I de senere år er en del af dette terræn beplantet med nåletræer.

Men der er dog en så stor strækning levnet på hen ved 400 tdr. land, at man endnu får et fuldtro billede af hvordan dette mærkelige stykke natur har artet sig før mennesker greb ind. Sådan omtrent må landet have set ud nogle hundrede år efter at brænen havde forladt det.” Det er det, I står og ser på her, siger Helge næsten med andagt i stemmen.

Som følge af, at vi denne gang ikke kan gå hele Madum Sø rundt, må vi altså den samme vej tilbage. Vi nærmer os tillige tidspunktet omkring middag, hvor de gode meteorologer har spået et udbredt regnvejr. Det går dog lidt endnu, hvorfor Helge stopper endnu engang for at fortælle, hvad der skulle vise sig at blive dagens sidste historie. Den er beskrevet i Helges

bog, 'hvor Danmark er lunere' og handler om en dreng, som skulle passe får på Hllum Hede. Drengen tjente hos nogle gamle folk der var både grisede og overtroiske, med det resultat, at han også fik en hjord i hovedbunden at passe. Efter et besøg hos sin faster i Dollerup, hvor han var blevet vasket og kæmmet, gjorde de gamle folk nar af ham, fordi han nu vaskede og kæmmede sig hver dag.

Herefter begynder regnen nu at tage til for alvor, og da vi når tilbage til vores udgangspunkt siler den ned. Vi sætter det derfor til afstemning, om vi også skal gå ind til Langmosen, eller vi skal stoppe for i dag. Da nogle af deltagerne allerede er stoppet af sig selv, andre gerne vil stoppe, mens kun nogle få vil fortsætte, vælger vi at sige tak for i dag. Vel nok også en klog disposition, thi under køreturen hjem stod regnen nærmest ned i tove, hvilket dog ikke kunne ændre på, at den gennemførte del af turen havde været både god og spændende.

Tur 2.

Søndag den 16. oktober skulle Rold Skovs Venner atter afprøve den dejlige rute rundt om Gravlev Sø. Det er jo sådan, at mens vi sidste år havde kilderne i Rold Skov som et gennemgående tema, gælder vores tema i indeværende år søerne. Dette betyder så, at vi også er vendt tilbage til nogle af de samme områder, hvilket dog kun har været med til at fremme genkendelsens glæde. Mødestedet var denne gang sat på p-pladsen i bunden af 'Hulvejen', og da turen var en del af Nordjysk Vandrefestival med Region Nordjylland og Visit Rebild som tovholdere, mødte der da også en del nye ansigter op. Og i modsætning til september måneds våde tur, havde vi denne gang det mest vidunderlige efterårsvejr, som man overhovedet kunne tænke sig.

Turen går straks mod nord hvor Helge efter en kort tid stopper op fordi han har fået at vide af Villy og Elly Kjeldsens datter, Lise Lotte, der var med for første gang efter snart 25 års pause, at han ikke går så hurtigt som for 25 år siden. Jeg vil gerne sige til Lise Lotte, at der tager du fejl, siger Helge. Det er i virkeligheden af hensyn til fmd. at jeg går langsommere. Så du ikke hvilken hale, der var med ham til allersidst. Der har du årsagen. (Ja, ja, tør du den bare af min gode mand, det skal nu ikke skille os ad).

I skal jo gå hele turen rundt om dalen i dag, fortsætter Helge. Men I skal forestille jer, at der engang slet ikke var en dal her. Stedet her er en del af det midthimmerlandske højland. Bakkerne på begge sider viser hvor toppen engang har været. Sådan så det ud indtil isen smeltede efter sidste istid. Så kom dalen. På visse tidspunkter under afsmeltningen stod dalbunden meget højere end i dag. Det kan man se ovre på Rebild Bakker, hvor der er nogle fuldstændigt vandrette plateauer, og pudsigt nok, så ligger disse i 44 meters højde, i 22 meters højde og i 11 meters højde. Man skal bare huske at dividere med to. Disse er i virkeligheden stadier i dalens udvikling til at komme her ned, hvor den er i dag.

Vi fortsætter over broen over Lindenberg Å og gennem en lille lund således at vi kommer frem til en lille samling huse, kaldet Hvolbjerg. Her stopper Helge atter op for at dele sit kendskab til dette område med vore deltagere. Rold Skov er kendt for sine røvere og sine krybskytter, siger han. Det med røvere sluttede stort set omkring 1840'erne. Men der var da stadig røvere. Jeg har kendt en gammel mand, som fortalte, at hans far og onkel var blevet overfaldet på vej hjem til Slettingen, et skovløbersted, der dengang lå i Nørreskoven omtrent ovenfor Lille Blåkilde, og så er vi jo henne i slutningen af 1800 tallet. Men hestene blev bange og sparkede den ene af røverne. De andre røvere så også bange for deres skind. Stak bare af og lod ham, der var blevet sparket, ligge. Han blev først fundet næste dag og var da godt medtaget.

Med hensyn til krybskytter forholder det sig anderledes. Det fortsatte langt op i tiden, og det er vel ikke helt overstået endnu. Nu er krybskytter jo sådan nogle, der kommer i bil og har rifler med kikkertsigte og hvad ved jeg, med. Men rigtige krybskytter, det har der været frem

til omkring 1970. Den sidste af dem boede i et hus, der ligger lige hernede. Hans kone bor der den dag i dag. Han hed William Blicher og var faktisk i familie med Steen Steensen Blicher. Han var en herlig gut. Han var også træskærer og har lavet nogle dejlige ting i træ. Han var god ven med Bundgaard henne fra kalkminerne. Bundgaard har kun hugget noget ind i kalken ovre i Tingbæk et eneste sted, hvor han har skabt en kvindefigur, som han kaldte 'Bakkens Ånd'. Men Blicher fik også lov og har også hugget ind i selve klippen i Tingbæk. Han havde nogle ørreddamme hernede, som kromanden fra Rebildhus, Frimuth Engelst, betalte anlægget af. Og så leverede Blicher ørreder til Rebildhus. Om der nogensinde blev skrevet regning på det, ved jeg ikke. Selv om han var krybskytte, og ikke lagde skjul på det, så var han højt agtet her på egnen. Især Frimuth Engelst satte stor pris på ham.

Jeg har en dejlig historie om Blicher, fortsætter Helge. Han var en rigtig jyde med et markant ansigt. Han lignede egentlig den kongelige skuespiller Henrik Bentzon lidt, men var endnu mere markant. Blicher blev også gode venner med Poul Reichardt, som sammen med sin familie boede en jul og nytår over på Rold Storkro. Om eftermiddagen gik Poul Reichardt ofte over på den lille kro, som dengang lå ovre ved Tingbæk kalkminer. Der sad han sammen med Blicher og lærte himmerlandsk. Hvordan siger man det og det, spurgte Poul Reichardt hele tiden Blicher, og på den måde øvede han sig i at kunne tale himmerlandsk. De øvrige gæster på Rold Storkro, som ellers selv gerne ville have været i kontakt med Poul Reichardt, syntes, at det var aldeles upassende, at den kendte skuespiller gik over på en beverding og sad og talte med en krybskytte. Det kunne man ikke. Men det kunne Poul Reichardt godt, og jeg synes også, at det var helt rigtigt, slutter Helge.

På den videre tur kommer vi gennem et område, hvor der står forholdsvis mange egetræer. Der er ellers ikke så mange ege tilbage i Rold Skov. Årsagen *kan* skyldes de fremmede tropper, der kom hertil i 1600 tallet, siger Helge. Vi ved, at de nede i skovene ved Mariager fældede 30.000 egetræer. Så tænk, hvor mange der kunne fældes i Rold Skov. Men der *kan* dog også have været flere andre årsager.

Så snart vi kommer på den anden side af dalen, så er der bøg mens vi her altså ser en del eg. Ovre ved Tingbæk kalkminer er der også egetræer. Kalkminen ligger jo faktisk neden under en egeskov, Oplev Krat, som statsskovrider Poul Lorenzen sørgede for blev fredet tilbage i 1920'erne. På samme måde som Skindbjerglund, som også er en oprindelig del af Rold Skov fra den gang, den var en egeskov. Disse små lommer af egeskov kan man faktisk finde rundt omkring i en afstand af 20-30 km fra Rold Skov. Det er rester af den oprindelige kæmpeskov, som Rold Skov engang har været og dækket store dele af Østhimmerland. Men Oplev Krat og Skindbjerglund er de flotteste og de største af dem alle.

Lidt længere fremme fraviger vi den officielle rute og går ind over engen til Egebæks Kilde. Vi fik dog lidt skældud af en lodsejer, som sidste gang endda havde været så flink at afbryde strømmen til hegnet for os. Den tur vi går i dag synes jeg er fantastisk, siger Helge. Vi ser fem kilder på turen, som er vidt forskellige. Jeg tror ikke, at der er noget andet sted i Danmark, hvor det kan lade sig gøre at gå en tur på 10 km og se fem så forskellige og store kilder. Denne her er Egebæks Kilde, og som en kone, der boede her nede på Møllegården, har fortalt mig, så er der 29 steder inde i

kildesøen, hvor vandet kommer op. Der var den gang masser af ørreder, så kvinderne konkurrerede lidt om, hvem der var den dygtigste til at fange dem med hænderne. Til konens ærgrelse var hendes søster dog bedre end hende selv. Ud over at male korn, så tjente mølleren også en skilling ved at lave elektricitet. I begyndelsen ved en turbine, senere fik han en 10 hestes petroleumsmotor. Det var folk fra Gravlev og Oplev, der kom her til møllen for at få malet deres korn. En gang, hvor mølleren var i gang med at hejse kornsække op på loftet fik

han sig en slem forskrækkelse. Man havde en rebløkke, der blev slået rundt om snøvsen på sækken, så den kunne trækkes op. Mens han står ved lugen for at trække en sæk op, kigger han tilfældigt ned på gulvet gennem hullet. Der stod Fattig- Niels, som var lidt af en original, grinende med løkken om halsen. Det kunne jo have gået grueligt galt, men han slap altså ved denne lejlighed.

Dette er så den første kilde, vi ser. Den giver 110 liter vand pr. sekund. Det er mere postevand end en by som Lemvig bruger af vand. Hvad er årsagen til det? Det er ganske enkelt at her er kridt. Her i den nordlige del af Rold Skov kommer kridtet helt op under overfladen. Tingbæk kalkminer går jo lige ind i den, og ovre ved Skillingbro ses den også helt oppe ved overfladen. Det er fantastisk at tænke sig, at der her ligger kridt i hundredvis af meter ned, og alt sammen skabt af bittesmå dyr, plankton, som dukkede op på et tidspunkt, hvor der var meget varmere end i dag.

Det er fantastisk at tænke sig, at der har været så mange, at de har kunnet give så meget kalk. Hvor langt ligger grundfjeldet nede her? Det ligger nok 5.000 meter nede, svarer Helge selv. Her i Danmark er det kun på Bornholm, at det kommer op til overfladen. Det dybeste sted vi har i Danmark er ved Løgstør, hvor det ligger 7.000 meter nede.

Jeg skal give jer et eksempel på mængden af plankton. Som ung mand var jeg ude at sejle. Vi sejlede i Stillehavet langs kysten af Mellemamerika, og havde fået at vide, at næste dag ville vi ryge ind i en tyfon. Da jeg om morgenen stod på dækket og kiggede på bjergene, var det ligesom at det hele var flydende, fordi vandet var spejlblankt med et orange skær fra himlen over de knaldsorte bjerge. Da jeg står der, så dukkede der lige pludseligt en ubåd op. Det var ikke nogen ubåd. Det var en blåhval og senere kom der to mere. Når man har set sådan en blåhval og ved, at den udelukkende lever af plankton, altså det samme, som er årsagen til alt det her, så begynder man at forstå, at det største dyr, der nogensinde har levet her på kloden, større end dinosaurerne, det er blåhvalen. Jeg plejer gerne at sige, at den dag, hvor jeg så en kongeørn på 2 meters afstand ovre i Vælderskoven, er den største naturoplevelse, som jeg har haft. Men blåhvalen, det var den allerstørste. Også fordi det var så uventet at se denne ryg, der pludseligt dukkede op af vandet.

Vores næste stop sker ved Gravlev Kilde. Gravlev kilde er ikke så gammel, som man måske skulle tro. Det var først da man byggede den nye hovedlandevej vest om Gravlev at kilden pludselig begyndte at springe i et bassin, som var fremkommet ved at tage fyld til at bygge den nye hovedvej. Der er også spredte væld længere nede i den smalle sidedal, som egentlig er ét stort kildeområde. Alt dette vand er nu ført ned i Lindensborg ådal gennem nogle smukt anlagte snoninger. Ingen kan tro andet, end at sådan har det altid været.

Henne på Gravlev kirkegård går vi direkte op til Anders Bundgaards gravsted. Jeg tror, at det er Danmarks mest erotiske gravsted, siger Helge. Da Bundgaard lavede den figur, der ligger oven på gravstenen, kaldte han hende for 'Hedepigen'. Det er også hende, han huggede ind i større målestok i selve kalken i Tingbæk kalkminer, men hvor han kaldte hende for 'Bakkens Ånd'. Idéen med Hedepigen her var, at hun skulle ligge her og kigge over i Ravnkilde på den anden side af dalen.

Bundgaard blev født i 1864. Han var født Jensen, men tog navnet Bundgaard fordi han var plejebarn ovre på Bundgaard, som ligger ovre ved siden af Ravnkilde. Allerede som dreng sad han og snittede i træ, og var god til det. Han tog til København og arbejdede inde i Svane-møllen på en beverding, hvor han var keglerejser når kunderne spillede billard. Der begyndte han at lave karikaturer som han skar i kridt. En dag var der en arkitekt, der så det og han sørgede for at Bundgaard kom på skole i København, hvor han udviklede sig som billedhugger. Senere blev han sendt to år på uddannelse i Frankrig. Bundgaard vandt konkurrencen om at lave Danmarks største springvand, nemlig Gefionspringvandet. Han har lavet Cimbrertyrer i Aalborg og mange andre ting. Der er et gods nede ved Silkeborg, hvor der i haven også står mange af hans skulpturer, bl.a. Hedepigen. Endelig har Bundgaard været med til at udsmykke

Københavns Rådhus, hvor han har lavet en masse billedhuggerarbejde.

Min gode ven på Rebildhus, Frimuth Engelst, fortalte en dejlig historie om Gravlev kirke, hvor en gammel mand skulle til gudstjeneste, slutter Helge. Det nedre låsetøj var ikke så godt mere, og lige pludselig kunne han godt mærke, at det pressede sig på, men han syntes ikke, at han kunne være bekendt at rejse sig mens præsten messede. Men da præsten var på vej op på prædikestolen sagde manden til sig selv. Nu kan jeg vist godt lige nå at smutte ud. Men lige som han var på vej ud af døren messede præsten. ”Arme synder, hvor går du hen?” ”A ska` lige ud og pes, men a kommer snart igen”, svarede den gamle mand.

På vores videre vej ud af Gravlev vender Helge sig og siger. I går med ryggen til noget, der er så smukt. Og så har vi Gravlev Sø derude med genopstandne svaner og det hele. Det er så smukt, så smukt. Det var en stor skam, at den ikke var der længere da Hedeselskabet drænedes den væk i 1896. Men gudskelov fandt man på, at den skulle genoprettes, hvilket ikke var helt let, fordi alle bønderne havde en smal jordlod, så de i gamle dage kunne gå ned over engen for at fiske. Dem skulle man jo gerne have købt op før man kunne gøre det. Men det har man fået gjort og lavet aftaler med de få, som man ikke kunne få lov til at købe af.

Søen er i dag næsten lige så stor som oprindeligt, og det er da prægtigt, at der ligger sådan en diamant foran Rebild Bakker. Åen går ikke gennem søen, fordi man mente, at der så ville komme forurening. Om det var i åen eller i søen er jeg ikke klar over, men derfor har man lagt åen udenom, slutter Helge sin lovprisning af denne perle i vort land.

Næste stop sker henne ved ruinen af det hus, som engang har været Danny Druehylds bolig. Det så oprindeligt ud som et rigtigt dejligt himmerlandshus, siger Helge, men det forfaldt. Det var billigt at bo her, men det var ikke godt, for det var usundt. Hun bor nu i et fint hus oppe ved Oplev Krat. Danny Druehyld var gift med en professor ved universitetet ovre i København, men hun brød sig ikke om alle disse ’fine’ mennesker, så hun flyttede her over i stedet for med sin 11 årige datter og sit københavnske sprog. Man kan godt blive lidt chokeret hvis man forventer at møde en himmerlandsk heks, og hun så taler rent vesterbrokøbenhavnsk. Hun er meget munter og har mange gode historier, men det der med alfer og varulve og den slags, det tror jeg ikke på. Det irriterer hende. Hun synes, at et menneske, der holder så meget af naturen som jeg gør, burde kunne se sådan noget.

For de nye, der er med, vil jeg gerne lige illustrere hvordan Danny Druehyld taler. Jeg boede i 25 år helt nede i bunden af Rebild Skovhuse, og en dejlig juli eftermiddag kom der kørende en lille gul postbil ind på parkeringspladsen, og ud triner Danny i sorte gevandter og bare tæer med sortlakerede negle og en stor sort hat. Jeg blev da noget imponeret over at hun kunne køre bil. ”Jamen, har du fået bil Danny”, spurgte jeg. ”Ja, er den ikke flot?”. ”Jo, det er den. Jeg anede ikke, at du kunne kære bil”. ”Det kunne jeg heller ikke. Men ved du hvad, jeg er dumpet 13 gange, og jeg havde købt den, så jeg skulle have det”. ”Da jeg skulle op den 14. gang, så sagde jeg også til ham den motorsagkyndige: Det kan jeg godt sige dig. Hvis jeg ikke får det kørekort den her gang, så får du sådan en røvfuld. Så fik jeg det sgu”.

Som vi har gjort det et par gange før, går vi også denne gang hen på den forholdsvis store bro over Lindensborg Å for at holde frokost. Og da vejret er helt vidunderligt betyder dette så også at folk virkelig nyder det og rigtig hygger sig. Det er også her ved broen at Helge af hensyn til pladsforholdene henne ved Lille Blåkilde, som er vores næste mål, vælger at fortælle lidt om samspillet mellem kalken og kilderne.

Når regnvandet falder, så går det ned gennem kalken, som i virkeligheden er en stenart, der er porøs og meget blød. Fra regnen falder til den kommer ud af en af kilderne går der 50 år. Det ved man fra de amerikanske atomprøvesprængninger på Bikiniøerne, fordi man har målt vandet i Lille Blåkilde, og målt hvor meget radioaktivt nedfald, der var i det.

Vi har tre slags kilder, fortsætter Helge. Bassinkilder, som vi har set to af, Egebæks Kilde og Gravlev Kilde. Vi har sumpkilder, som vi vil komme til at se tre af. Men de fineste af dem alle sammen er strømkilder, hvor vandet kommer direkte ud af kalken. Her i Rold Skov findes der

blandt tusinder af kilder kun en eneste strømkilde, nemlig Lille Blåkilde, som også er den mest vandrige af alle kilderne sammen med Blåhøl.

Der findes en 4. slags kilde, nemlig springkilder. Der findes ikke en springkilde i Danmark. Vi har ganske vist en i Rold Vesterskov, men det er ikke en springkilde, men det, der hedder en artesisk brønd, hvor man har stukket et jernrør ned i jorden hvor vandet står under pres. Vi har en oppe i Dalarne i Sverige. Det har jeg fortalt mange gange, indtil vores kære bestyrelsesmedlem, Kåthe, kom med et fotografi af springkilden, der viser, at den også bare er et rør, der er stukket ned i jorden, og således også er en artesisk brønd. Når vi går hen til Lille Blåkilde, så vil I se, at der er nogle små bassinkilder. Nogle gange kan man være så heldig at se, at sandet i bunden af dem hvirvles op af trykket fra undergrunden.

Vi skal dog lige høre lidt om Lundehuset ovre på åens nordvestside. Per Frederiksen, hvis forældre også boede ovre på bakken ned mod åen, fortæller, at mælkekusken ikke ville køre ned med mælk til Lundehuset fordi vejen var så stejl. Huset har ikke kun heddet Lundehuset, siger Helge. I dag er det arkitekttegnet, fordi Erik Eriksen, der lavede Røverstuen oppe i Rebild, bor der. Det er også ham, der har indrettet Top Karens hus så kønt, som det er gjort. Oprindeligt var det bare et lille hvidt, stråetakt hus ligesom der, hvor heksen boede. I gamle dage boede malkepigerne fra Buderupholm gods i dette hus. Den gang kaldte man det for Lusitania. Lusitania var et stort passagerskib, som blev torpederet af tyskerne i 1915 ud for den irske kyst, hvilket var indirekte årsag til at amerikanerne gik ind i 1. verdenskrig. Når man døbte det Lusitania efter passagerlineren, var det fordi at der var så mange lus ovre hos malkepigerne, at Lusitania måtte være det rette navn.

Det er nu blevet tiden for at gå hen og betragte det omtalte kildeområde ved selvsyn, hvorpå turen går tilbage og ind i den del af Nørreskov, der også kaldes Ottilielund. Straks vi passerer lågen kommer vi til at gå langs en dyb og meget smuk hulvej. Den er flere tusind år gammel og herfra gik der en dæmning over ådalen, der den gang var vandfyldt, siger Helge. Ådalen var den gang en fjordarm til Kattegat, og vandet gik helt ind til hvor Rold Storkro ligger i dag. Og så har I denne her troldekskov, som jo er lige så køn som den 'rigtige' troldekskov. Det er typisk som Rold Skov har set ud gennem 500 år. Hvis I kigger jer godt for, vil I lægge mærke til, at der er adskillige øjetræer. Helge slutter med at fortælle om bøgens karakteregenskaber, ligesom han også gør det længere fremme om en gruppe ahorn – også kaldet ær.

Vores tur fortsætter nu i ét stræk hen forbi Bundgaard og videre til Ravnkilde. Her fortæller Helge om den navnkundige krybskytte Lars Kjær og hans kone Marie, eller Mari, som Lars sagde. Hun var krøbling og gik med krykker, men var et meget fint menneske. Hun læste også i kortene, og mange unge piger her på egnen har været nede hos Marie og blive spået. En dag hvor Lars havde været på dagleje henne på Bundgaard, hvilket han fik 2 kroner for samt mælk i en lille junge, faldt han på trædestenene så noget af mælken løb ud af junglen. Nu var gode råd dyre. Han turde ikke komme hjem til Marie uden en fyldt junge, hvorfor har tog noget af det mest hvide kildevand og blandede det op med mælken. Næste dag, da Lars igen skulle på dagleje sagde Marie. "Hvor skal du hen?" "A skal på dagleje". "Nej, du skal ikke, for hvis folkene ikke kan give dig noget ordentligt mælk, så skal du ikke arbejde for dem".

Det er så Ravnkilde, som er en sumpkilde hvor vandet kommer op flere steder og bliver til et samlet væld, fortsætter Helge. I vil lægge mærke til den sten, der står allerøverst. Den havde manden nede fra Bundgaard en hvid kop stående bagved. Han gik hver dag her ned og drak en kop vand i troen på, at vandet var helsebringende og ville give ham et godt og langt liv. Jeg har kendt hans kone, som aldrig drak vand. Hun blev 92 og han blev 74.

Vores kildetur nærmer sig nu sin afslutning, men lige før vi når Lars Kjærs Hus stopper Helge

en sidste gang for at fortælle om endnu en kilde. Vi har indtil nu besøgt fire kilder. Den femte er en kilde, som ikke er særlig stor, vil I se på højre hånd, når vi om lidt går forbi Lars Kjærs Hus. Det er nogle små kildevæld, der løber ned til Kousbækken, der starter ovre i Stendalen i form af en sumpkilde. Statsskovrider Poul Lorenzen, som også var forfatter, har skrevet om et væld, som han kalder Marievæld. Der er ingen, der aner hvor det er. Der er ingen notater om det, men jeg er helt sikker på, at det er det væld, som ligger nede i engen ved Lars Kjærs Hus. Netop fordi konen hed Marie, og fordi Poul Lorenzen havde stor agtelse for Marie. Jeg er helt sikker på, at han har opkaldt en kilde efter Marie.

Og så skal I have tak fordi I gik med på turen i dag, slutter Helge, mens han samtidig selv gav udtryk for, at det havde været en dejlig tur. Det fik vi også i høj grad bekræftet da vi henne på parkeringspladsen bad vore deltagere om at udfylde et spørgeskema i forbindelse med at turen havde været en del af Nordjysk Vandrefestival. Skalaen over turens kvalitet gik fra et til fem. Det blev en ren femmer.

Tur 3.

I dag er det den 13. november, og denne gang skal vi på tur i området omkring Store Økssø. Vi starter fra p-pladsen ved Mosskov Pavillonen, hvorfra Helge straks efter velkomsten fører holdet under banen og videre mod nord langs søen. Dog ikke på den udlagte sti, men oppe på det høje terræn, således at vi kommer forbi den bænk, der står på det allerbedste udsigtspunkt ud over Store Økssø. Lidt længere fremme kommer vi dog ned på den ”normale” sti igen, og da vi er nået frem til broen over den store grøft ved Rebild Skovhuse, stopper Helge her for at fortælle sine første historier.

Dette er jo Store Økssø, som jeg har et ganske særligt forhold til, fordi jeg er løbet rundt om den hver eneste dag igennem 25 år. Det var en sand fryd, at gøre det hver dag, indleder han. Store Økssø er 2.777 meter hele vejen rundt. Og så kan man spørge. Hvordan ved du det? Det kan jeg sige, fordi jeg på et tidspunkt løb sammen med en major fra hæren. Han var ikke enig med mig i hvor langt, der er rundt om søen. Så en dag kom han med et halvt løbehjul med en kilometertæller på, og med den nåede han frem til, at der var 2.777 meter. Jeg har tjekket det på Google, og nåede frem til, at der er 2.770, så jeg tror, at han havde ret.

Søen er 7 m dyb på det dybeste sted. Det eneste, der er herude, er nogle små aborrer, ikke engang en gedde er der derude. Vandet er rødt fordi der er humussyre i vandet, som kommer fra moserne, der ligger inde bagved, men den er pinlig ren. Store Økssø er en af Danmarks reneste søer, og også en af Danmarks højst liggende søer. Den ligger i en højde af 65 meter. I dag skal vi jo gå turen højt oppe efter danske forhold, fordi den kommer til at ligge i en højde mellem 65 og 100 meter.

En mand, der unægtelig har sat sig sine spor her, er skovrider Hvass. Det her *er* jo smørhullet af Rold Skov. Det *er* blomsten, I skal gå i. Den dejlige bænk, vi gik forbi der oppe på toppen, er én som Jens Hvass har lavet. Stien rundt om Store Økssø, det er også én, Jens Hvass har lavet. Tidligere var der over de grøfter, vi kan se, når vi kommer ned i mosen, broer med rækværk på. Der var omkring 45 broer. Det var så hyggeligt at gå over de små broer. Så kom der det der 1968 halløj med noget der hed ungdomsoprøret, hvilket betød, at pli ikke længere eksisterede. Jeg tror faktisk, at det var noget man så ned på. Da bøller begyndte at bryde rækværkerne på broerne ned, besluttede Jens Hvass, at der ikke skulle være rækværk længere. Senere skovridere fandt ud af, at der heller ikke skulle være broer, så nu er der ikke en eneste bro tilbage. Går man rundt om Mossø, kan man stadig se disse små broer. Det var jo også her ved Store Økssø, at Jens Hvass fik den idé, at lave Sct. Hansbål ude på søen. Noget man i dag kan se mange andre steder, men den gang var det ikke almindeligt. Da man den dag fik lov til at køre i skoven i bil, kunne der let samles et par tusinde mennesker her nede ved søen, slutter Helge før vi går lidt længere frem langs Hede Knuds gamle marker.

Det hus, der ligger derhenne hedder Hedekrogen, og der boede en mand, der hed Hede Knud, siger Helge. Tilbage til tiden omkring krigen havde Rebildhus en isbod, der stod her i hjørnet af Hede Knuds mark. En dag var sønnen fra kroen, Frimuth Engelst, som selv senere gjorde Rebildhus berømt, ude at passe boden. Når der ikke var så meget at lave, fik han tiden til at gå med at spille kort sammen med Hede Knud, Jens Ørnebjerg og en fjerdemand. Lige pludseligt kom der en knøs løbende hen til Hede Knud og sagde: ”Tyren er stukket af!”. Hede Knud lagde bare sine kort, rejste sig op og gik sin vej. Der gik så en times tid før Hede Knud kom tilbage. Han satte bare sig ned og sagde: ”Hvis tur var det til at gi’?”.

Hede Knud havde også et skydehus stående under en stor gran ude på marken, og det samme havde han ovre i skovbrynet ind til Havemosen. Når han ville have et dyr, sendte han konen og børnene ind i statsskoven for at klappe dyrene ud på marken. Hede Knud var nemlig ikke krybskytte men det man kalder hegnsskytte, hvilket er fuldt lovligt, idet man gerne må skyde dem på sin egen jord.

En søndag formiddag, da Hede Knud sad i skydehuset i skovbrynet, kom en skovløberfamilie fra Kyø Skovhus gående over marken, fordi de skulle med søndagstoget fra Mosskov til Aalborg for at besøge familien. Da de gik forbi stedet, hvor Hede Knud sad gemt, sagde datteren, Kirsten Marie, til faderen: ”I kan godt gå i forvejen. Jeg skal lige slå en streg her!” Hun satte sig lige foran hegnsskytten, der sikkert sad og kiggede med stort velbehag, og da Kirsten Marie rejste sig op og rystede de sidste par dråber af sin hvide bag og trak den sorte kjole ned, sagde Hede Knud: ”Du har pesst i min’ træsko!”.

Herrens veje er uransagelige, og af samme årsag skulle vore deltagere trakteres med den traditionelle november-gløgg allerede kort efter turens start. Da det denne gang skal foregå i Grøndalen, drejer vi op mod Hedekrogen lige efter Obels hus. Vi stopper dog lige ved Bette Hedekrog, hvorfra vi også kan se over til Helges tidligere bolig. Her findes der også en ikke særlig velbevaret stendysse, som delvis er gemt i noget buskads. En megalitgrav, der rækker tilbage til tragtbægerkulturen. Det var her de lagde min avis, mindes Helge. Hver dag gik jeg her hen og hentede min Aalborg Stiftstidende, som den jo hed den gang.

Som det ses på billedet, har statsskoven fornyet brændeskuret på bålpladsen i Grøndalen. Der var således grundlag for her at få en hyggelig pause med gløgg og æbleskiver for dagens i alt 66 deltagere, hvilket vort sædvanlige team, Birgit, Karin og Hanne samt vore venner fra hjemmeværnet, Bo Andersen og Michael Eriksen, havde sørget for til fulde. Også det smukke og halvdisede efterårsvejr var medvirkende til at højne en dejlig stemning her på pladsen i en helt stille skov. Tak til gløgg-holdet for jeres indsats.

Den fortsatte tur går ad Kabelvej op til Rold Skovs største gravhøj, hvor Helge beder fmd. om at fortælle om den, hvilket han gør ved først at omtale sten- og bronzealderen, som er de perioder, der har sat de fleste spor i Rold skov. Højen her er den allerstørste kæmpehøj i Rold Skov, idet den måler ikke mindre end 35 m i diameter. Den rummer en central grav, men den har sandsynligvis også flere senere anlagte randgrave. Højen er ikke helt ubeskadiget, idet der flere steder er huller efter stødoptagning eller andre små gravninger, men selve gravene er tilsyneladende urørte og kunne sikkert fortælle en spændende historie. Det må være en stor-mand, der blev begravet her. Han slutter med at nævne, at Historisk Samfund for Himmerland og Kjær Herred dette år har en artikel med, der omtaler oldtidsminderne i Rold Skov.

Vi fortsætter nu et stykke vej mod øst, og kommer således igen ned til Obels hus, idet vi skal gå turen langs den nyetablerede Store Økssø Mose.

Dette er Økssøhus – eller Obels hus. Mest det sidste, siger Helge. Det var fabrikant Obel, der købte stedet og byggede huset og det er stadig i familiens eje. Oldebarnet flyttede til London

og bor meget fornemt lige ned til Themsen. Men de kommer engang imellem og holder sommerferie her. Staten er ikke så glad for at det ligger her, så en tidligere skovrider fik ordnet det således, at staten har forkøbsret på huset, hvis de vil betale lige så meget som en eventuel køber, *hvis* det en dag skal sælges.

Helge slutter med at sige, at han og fmd. er ved at blive gamle. Bente er ikke så gammel, men hun ved noget om noget gammelt. Han opfordrer hende derfor til at fortælle om noget gammelt. Og da vi står ved "Det gamle Træ", starter hun med at fortælle om det. Historien går på, at en lille dreng kravlede rundt i det mens faderen stod og kiggede på. De snakkede om at det var det største træ i hele skoven. "Så er det også det gamle", sagde drengen. Og det har det heddet lige siden.

Det med at blive gammel, fortsætter Bente, leder så frem til en skæg episode, vi havde i går. Vi havde besøg af et par børn i et par timer. Drengen var ved at fortælle mig, at hans hamster var død. Hvad er den død af?, spurgte jeg, men det vidste han ikke rigtig. Han troede bare, at den var død af "gammelhed".

Fra Obels hus går vi ind gennem lågen og følger nu den nye vej langs Store Økssø Mose. Vi tager et kort stop for at nyde udsigten, men fortsætter så straks turen længere mod vest før Helge igen fortæller: "Der hvor Per stoppede og fortalte om gravhøje hedder vejen Ritmestervej og er opkaldt efter en eller anden ritmester, men vi har aldrig fundet ud af, hvem han var. Denne del af skoven hedder Sønderskov. Som jeg tidligere har sagt, så befinder vi os midt i Rold Skov, og så er det besynderligt, at den hedder Sønderskov. Men den hedder Sønderskov fordi den er sønderskoven for Rebilds bønder. Deraf navnet. På den anden side af Rebild hedder skoven Nørreskov".

Tidligere var det sådan, at mange godser ejede et område i Rold Skov. St. Restrup, Lundbæk, Buderupholm, osv. osv. Denne del af skoven ejedes af godset Kyø, som ligger ovre ved Sebbesund. Da drev man kvæg og svin herover for at de kunne gå på olden. De mæskede sig i bog og ager så de blev godt fede til de skulle hjem igen. Men da man så fik mere og mere moderne forhold i landbruget, kunne det ikke svare sig længere, hvorfor man ophørte med den form for drift. Så var skovene lige pludseligt ikke nær så meget værd. Der kom også de såkaldte godsslagtere i begyndelsen af 1800 tallet. Dette skete også på Buderupholm, hvor man ikke længere kunne betale udgifterne og Staten købte det så i 1926. Staten ejer i dag hele den midterste del af Rold Skov lige fra nord til syd. Den gang hed det "Den kongelige Buderupholmske Skovdomæne". Senere hed det "Buderupholm Statsskovdistrikt". Så kom det for nogle få år siden til at hedde "Skov og Naturstyrelsen Himmerland" og nu hedder det bare "Naturstyrelsen Aalborg". Det er da ikke særligt kønt i forhold til "Den kongelige Buderupholmske Skovdomæne". Det *var* da ulige flottere, slutter Helge.

Da jeg skrev den store bog om Rold Skov, fortsætter Helge, da skrev jeg bl.a., at der ligger en langdysse lige her henne, og at jeg håbede, at man en dag fælder alle træerne, så man kan stå oppe på langdyssen og få blikket ud over den gamle Store Økssø Mose. Det gjorde man så. Ikke pga. mig, men jeg tænkte slet ikke på, at det her jo er meget flottere. Det ærgrer mig, at jeg aldrig havde skænket det en tanke, at man kan stå her i stedet for. I skal tænke på, at det, der stod her foran var en ringe skov af sitkagran og birk som aldrig rigtig voksede til.

Man begyndte at ville udnytte mosen allerede i midten af 1860'erne. Man gravede grøfter for at få vandet væk så der kunne plantes træer. Jeg fortalte, at der var 45 broer og så må der jo også have været 45 grøfter. Der var et kæmpearbejde at grave de mange kilometer af grøfter. Helge sætter det i relation til gravearbejdet da man gravede kanalen ved Løgstør. Det har dog været tanken ind imellem, at man skulle retablere den gamle Store Økssø Mose, og det er så det, man er i gang med nu. Mosen *er* begyndt at indvandre. Det er gået langt bedre, end man havde troet.

Da man nåede frem til 1800 tallet var der faktisk ikke træer tilbage i Rold Skov. Der er en mand ved navn Laurits Engelstoft, der rejser gennem skoven i 1805, som skriver: "Rold Skov

er fuldstændigt forhugget, den fortjener ikke navn af skov længere”. Men så var det, at man begyndte at plante grantræer og Rold Skov er fantastisk til grantræer. De vokser godt i den sandede moræne, som vi har her. Hele den østlige del af Rold Skov, som var én stor hede, er plantet til med graner. Når vi kommer lidt længere ned i skoven, kommer vi til at gå på en vej, der hedder Hintzvej. Der vil jeg fortælle hvilke problemer det gav, da man gjorde det, slutter Helge.

På den videre tur rundt om mosen kommer vi forbi nogle meget flotte og ranke egetræer. Vi vil jo gerne have nogle store og forkrøblede ege med krogede grene, siger Helge, men hvis man får eg fra udlandet som disse, så er de fuldstændigt lige. Dette er ikke oprindelig eg, men plantede træer. Da vi er nået så langt rundt om mosen, som vi skal i dag, vil Helge gerne have bekræftet, om en skeptiker af projektet ikke vil indrømme, at denne etape havde været en dejlig tur. Og det vil han da gerne, også selvom den ”spændende junglesti” rundt om søen er gået tabt.

Turen fortsætter mod syd ind i Hesselholt Skov, hvor vi snart stopper ved en af krigstidens ”gravhøje”, ammunitionsdepot nr. 33. Jeg har altid ønsket mig at se, hvad der er inde i sådan en, siger Helge. Så en dag, hvor jeg løb i skoven nede ved hoveddepotet, stod der nogle kasser udenfor med projektiler og andet grej. Der var ingen mennesker at se, men der var lys derinde, og så tænkte jeg. Nu kan du løbe ind og lade som om du er faret vild i skoven. Så jeg løb ind og sagde: ”Undskyld, men vil De ikke godt være venlig og fortælle mig hvordan jeg kommer til Rebild Skovhuse”, hvortil der var en af dem, der svarede: ”Du skal bare løbe ligeud Qvistorff, så kommer du hjem”.

På den videre tur er det nu blevet tiden for en frokostpause inden vi igen fortsætter mod syd. Men vi drejer dog snart til højre ad Hintzvej, hvilket får Helge til at fortælle om Hintz og det at plante graner i Rold Skov. Statsskovrider L.F.E. Hintz kom her i 1886 og var her til 1902. Jeg har kendt mennesker her på egnen, der kunne huske Hintz. Han var en meget flink og en meget munter mand. Da jeg skrev bogen om Rold Skov og gik dybt ned i arkiverne på skovridergården, der går helt tilbage til starten i 1826, fandt jeg korrespondancen mellem Hintz og overførster Bruhn i Aarhus. De to mænd kunne virkelig ikke lide hinanden. Der er den ene skrivelse efter den anden, hvor overførster Bruhn, chef for 3. distrikt i Jylland, nedgør Hintz, og Hintz skriver diplomatisk tilbage.

Engang går det helt galt, da overførsteren kommer herop. De skal møde hinanden ude på skovfogedstedet Tøtteruphus, og da Hintz desværre kommer 5 minutter for sent, så er overførsteren gået. Så kom der ellers en skrivelse til Hintz, der fortalte ham hvem han var. Han skulle i hvert fald ikke prøve at nedvurdere overførsteren. Han havde at stå der til tiden, når overførsteren kom. Til sidst blev det Hintz for meget, så han flyttede til Helsingør distrikt i stedet for.

Jeg har også kendt adskillige, der var børn den gang, og det allerstørste man kunne opleve som barn, det var, hvis man fik lov til at komme hjem til Hintz på skovridergården. Hans børn havde et meget stort dukkehus, og tænk, at have et dukkehus den gang i slutningen af 1800 tallet var ganske enestående.

Hintz var ganske interesseret i udenlandske nåletræer. Det er ham, der har plantet alle de store graner, der står inde i Den Jyske Skovhave samt dem som vi skal se om lidt, og som er de allerhøjeste i skoven. Inde i Skovhaven står der efter sigende Danmarks største træ i rummeter, som Hintz har ladet plante. Det var stik imod overførster Bruhns ønske, for han ville kun have, at man skulle plante almindelig europæisk gran. Alle de der eksotiske træer fra USA var ikke noget, man skulle plante. Men det gjorde Hintz alligevel i planteskolen, og når overførsteren kom på inspektion, så sørgede han for at

planterne blev taget op og gemt væk. På et tidspunkt var træerne naturligvis blevet så store, at dette ikke længere var muligt. Den muntre Hintz fandt så på at sige til pigen hjemme på skovridergården, at hun skulle vente et bestemt sted på selskabet med overførsteren, Hintz og de andre forstfolk, og når hun så dem, skulle hun komme løbende og råbe: ”Skovrider, skovrider, frokosten står på bordet – og også snapsen!”.

Vi er nået så langt op ad Hintzvej, at vi kan se ind i Jætternes Baghave. De træer her er som sagt de højeste i Rold Skov, siger Helge. På et tidspunkt skulle man give dem navn, og da den daværende skovrider spurgte skovens folk om ikke de kunne komme med forslag til et navn på stedet, var der et par af dem, der kom med et fantastisk godt navn. De kaldte det Jætternes Baghave. Naturligvis skal vi også helt ind imellem de over 40 meter høje træer for at fornemme hvor høje de er. De højeste graner i Danmark, som står nede ved Silkeborg, er over 50 meter høje. Men skal man se på verdensplan så er det ikke engang halvt så højt som et træ kan blive, forklarer Helge, hvorefter fmd. beder ham om at få ordet.

De træer vi står imellem er dem, der hedder douglasgraner. De er bl.a. nemme at kende på, at barken er meget blød. Den er nærmest ligesom kork at røre ved. Douglasgranerne er nok nogle af de fornemste graner, vi har i Rold Skov. De er så fornemme, at vi i hvert fald har to, der har fået navn. Den ene er ”Forstrådens Gran”, som står på den anden side af Møldrupvej lige over for indkørslen til skovridergården. Om den anden skal jeg først lige sige, at Helge tidligere talte om at blive gammel, så det er ikke nogen hemmelighed, at både han og jeg for længst har rundet de 70 år. I anledning af at Helge blev 70 år, fik douglasgran nr. to i Rold Skov et navn. Det er også en meget stor og flot douglasgran, som er over 30 meter høj. Den står ovre i nærheden af Troldefaldet, og har fået navnet ”Helge Qvistorff’s gran”. Jeg vil nok sige, at det må være noget af en hædersbevisning at få. Men jeg vil også sige, at alle vi Rold Skovs Venner også har en *lille* andel i den, for det var på Rold Skovs Venners foranledning, at statsskovvæsenet bestemte, at lige nøjagtigt den gran skulle bære Helges navn, og på det medfølgende dokument står der bl.a., at de vil hæge om den til ”evig tid”. Herligt.

Vi er nu nået til dagens yderpunkt og går derfor samme vej tilbage men fortsætter ad Hintzvej helt ned til Krems’ Bøg. Da vi kom forbi i maj måned, så vi at den stod meget stærkt beskåret, hvilket sikkert var gjort for at redde den, idet stammen ikke har det så godt på den vestlige side. Men vi kunne da heldigvis konstatere, at der var sprunget frisk løv ud fra de overskårne grene.

Naturligvis skal vi også denne gang høre historien om at træet fik dette navn, fordi skovfoged Thorvald Nielsen Krems ikke efterkom Jens Hvass’ ordre om at fælde det. ”Ulydigheden” havde stået på længe da Krems syntes, at det ville være synd og skam at gøre det. Begge de to herrer var lige stejle, men omsider gav skovrideren sig. Til gengæld bestemte han, at træet i al evighed skulle hedde Krems’ Bøg. Skovrider Hvass og skovfoged Krems kunne nemlig i virkeligheden godt lide hinanden.

Vi kan nu vælge at gå direkte mod nordøst tilbage til Mosskov. Helge synes dag, at vi lige skal tage en runde til Røverstuen, så det gør vi. Det her er så Røverstuen, hvor røverne fra Rold havde deres hule, siger han. Herfra havde de så snore der gik tværs over et gammelt vejspor igennem Rold Skov, og når der så kom et hestekøretøj med fornemme folk og kørte over snoren ringede der en klokke nede i hulen, således at røverne kunne fare op og overfalde dem. Jeg tror ikke på det, siger Helge med et smil.

De optrådte i en bande på ikke mindre end 235 personer omkring 1830. Den mest berømte er ”Bette Fanden”. En lille skrutryk på 152 cm. Hans rigtige navn var Johannes Jensen. Han var født i 1801 og levede til 1870. Til sidst blev det myndighederne for meget. 79 af dem blev idømt straffe, der ville noget. Det være sig kagstrygning og livsvarigt tugthus, mens 156 blev sendt hjem til deres egne sogne som strafværdige. Også Johannes Jensen blev dømt til offentlig kagstrygning på torvet i Aalborg, hvilket betød, at han skulle have 27 slag på de bare rygstykker med hasselkæppe, der havde stået i saltlage natten over. Han blev herefter indsat til

livsvarigt tugthus på Holmen i København, hvorfra han dog blev benådet i 1864. Johannes Jensen tog tilbage til Himmerland og boede resten af sin tid på fattiggården i Stenild sammen med sin kone.

Historien om røverbanden er ægte nok, mens Røverstuen i virkeligheden er et jordfaldshul, forklarer Helge, ligesom han sluttelig også forklarer hvordan et sådant opstår. Herefter var der blot tilbage at gå den direkte vej tilbage til Mosskov ad Roldvej og Storedalsvej. Turen havde ikke været længere end så mange andre, men den kom alligevel til at fylde meget, forstået på den måde, at den havde været utrolig givtig i form af åndelig føde.

Tur 4.

Det blev en ualmindelig hyggelig og dejlig afslutning på dette års efterårssæson, da 51 glade deltagere drog ud på juleturen den 11. december. Alt var med os denne gang. Vejret var efter to overståede orkaner bare dejligt, turlederen var rigtig i fortællehjørnet og det efterfølgende traktement på Røverstuen var i top, helt efter vores eget ønske.

Vi havde mødested på torvet i Skørping, hvorfra Helge, (efter at vi denne ene gang om året, med et smil på læben kommanderer folk ind i geledet for at tælle op), straks førte holdet ud ad Møldrupvej og herfra ind ad stien, der følger jernbanen mod syd. Her stopper vi første gang ud for Sverrighus, hvor Helge indleder dagens fortællinger med at sige: Velkommen i Rold Skov, hvorpå han fortsætter. Det hus, der ligger der, hedder Sverrighus, og Sverrighus var et af de fire huse, der lå her i 1869, da man byggede den jyske længdebane fra Randers til Aalborg. Den åbnede den 18. september 1869, hvor futtoget kom nordfra og kørte forbi Skørping kl. 14.15 med to timers forsinkelse.

Jeg stod netop og tænkte på, hvor stort et arbejde, det egentlig var, at bygge den bane. Prøv at se den store dæmning lige her. Det er alt sammen lavet med skovle og hjulborer for at lave banen nogenlunde lige. Det var en nødvendighed her, idet terrænet varierer på begge sider af Skørping. Især ud til Gammel Skørping og hen over Lindemborg ådal. Det var et meget vanskeligt arbejde. Man måtte her tilføre utallige læs jord og sten, og når man kom den næste morgen, var det hele bare forsvundet ned i grunden., idet området i virkeligheden er gammel søbund. Der var endda noget overtro, idet mange af de lokale mente, at det var nogle kæmper, der gik og lavede ravage om natten. Til sidst fik man dog så meget hold på det, at det kunne lade sig gøre at køre ud over dalen.

Det var ikke De Danske Statsbaner, men et engelsk aktieselskab, der byggede banen her. Den var ikke den første bane i Danmark. Den første var faktisk nede ved Kiel, idet Danmark jo gik ned til Hamborg indtil 1864. Den næste bane, der kom, var fra København til Roskilde. Så kom længdebanen op gennem Jylland sådan pø om pø, og så endelig i 1869 strækningen fra Randers til Aalborg. Indvielsestoget, med ikke mindre end 236 personer ombord, startede som sagt med to timers forsinkelse og årsagen til det var, at kaptajnen på kongeskibet ikke turde sejle det ind over Hals Barre fordi der var stormvejr, hvorfor skibet lå underdrejet indtil næste morgen.

Man havde oprindeligt ønsket at bygge en station i Skørping, og når jeg siger Skørping, så er det Gammel Skørping, fordi der *var* jo ikke noget Skørping den gang, andet end det, der hedder Gammel Skørping i dag. Men vognmændene i Gammel Skørping ville ikke ha', at der kom noget futtog der, fordi det gav konkurrence. Godsejeren på Thustrup ville gerne have, at banen skulle lægges nærmere ved Thustrup, så han kunne få sine stude ned på markedet i Hamborg. Derfor lagde man en station her lige nord for skoven, og det havde måske også lidt at gøre med, at man betragtede skoven som en fæstningslinje hvis tyskerne skulle komme igen.

Den hed Sverriggård. Der lå en stor firlænget købmandsgård der hvor p-pladsen på torvet er i dag, som hed Sverriggård. Så var der skovfogedstedet Hollandshus. Der var Sverrighus, som

ligger her, og så var der den nye stationsbygning, som ikke havde to etager den gang. Hvis man ser på stationsbygningen i Ellidshøj, så er den faktisk lige som Skørping station så ud i starten. Tiden gik, og så snupede man navnet fra Skørping, som så kom til at hedde Skørping Kirkeby fordi kirken lå der oppe. Men så fik man også kirke i Skørping, og så måtte man igen lave navnet om, således at Skørping blev til Gammel Skørping. Navnet passer egentlig udmærket, for Gammel Skørping *er* jo en gammel by.

Som sagt kom toget den 18. september, og ved hver station stod hans majestæt kong Chr. 9., som jo kom nede fra hertugdømmerne og derfor talte et gebrokkent dansk, på bagperronen og talte til folket. Han sagde det samme hvert sted og sluttede talen med at sige: ”Guds fryd og velsignelse til vort kjære Jylland”. Lokomotivet kom fra Skotland og blev kaldt ”Canadieren”. Det var sådan, at lokomotivfører og fyrbøder stod ude i det frie helt uden overdækning. Det må have været en kold omgang om vinteren, men til gengæld kørte de kun 40 km i timen, så det har måske ikke været så slemt alligevel. Det er nok mest fordi, vi er blevet så gamle, at vi også har sat farten ned til 40 km, slutter Helge sin beretning med et smil.

Efter en ganske kort vandring stopper vi igen ud for det sted, hvor man stadig kan se den dæmning, man i sin tid lavede for at få jord kørt ind til selve banedæmningen. Det har virkelig været et stort arbejde, siger Helge, men man var jo vant til store opgaver i Nordjylland den gang. Det var nogenlunde samtidigt med at man gravede Frederik VII's kanal ved Løgstør. Det tog 5 år at fuldføre dette arbejde, idet man her skulle grave i kridt.

Der er en mand, som jeg aldrig kan huske hvad hedder, men han har en historie at fortælle, fortsætter Helge, og det gør den pågældende så. - I øjeblikket arbejder jeg med banehistorien mellem Randers og Aalborg. At Svenstrup også fik en station skyldtes sandsynligvis Chr. Zinck, Godthåb Hammerværk, der havde stor interesse i at få en station så nær virksomheden som muligt. Efter sigende rejste Chr. Zinck til København og søgte foretræde for generaldirektøren for at forelægge sine synspunkter. Her fremlagde Chr. Zinck de fordele, det ville give for fabrikken, og da det var sket meddelte generaldirektøren: ”Den station kommer til at ligge, hvor det er mest hensigtsmæssigt”. Hertil skal Chr. Zinck have svaret: ”Saa sæjer a tak, for saa kommern te aa leg, hvor a vil ha'en”.

Vi går endnu et kort stykke vej ned langs banen før Helge igen stopper op og siger: I skal forestille jer, at den gang banen blev lavet, da var der ingen skov her. Det var hede alt sammen og det hedder da også Teglgårds Hede efter Teglgården, der ligger oppe ved Gammel Skørping. Da Skørping blev til, lå heden helt ind til byen. For at få et indtryk af hvor meget hede der egentlig var, så har hedens maler, Hans Smidth, lavet en tegning ved Madum Sø, hvor man ser ud over den østlige del af Rold Skov. Der *er* ikke et træ. Det har man også for nyligt fået bevis på, for da man skulle lave grusgraven ude i den østlige del af skoven, skulle man lige kigge, om der var nogle ting fra fortiden, der var spændende. Man fandt da en bronzealderbebyggelse med et hus, som var ikke mindre end 33 m langt. Det siger jo lidt om, at der allerede tilbage i bronzealderen var hede der ude. Det var jo først i slutningen af 1700

tallet, at grev Schimmelmann fandt ud af, at man skulle have marker i den østlige del af skoven. Han forsøgte, men det er aldrig nemt at skulle gøde så store områder og få givtige marker ud af det. Det viste sig da også, at det ikke duede, hvorfor man gik over til at beplante det med træer i stedet for, hvilket har vist sig at være fremragende da jorden derude er utrolig god til grantræer. Noget af det fineste gran man overhovedet har haft i Danmark var ”Grevens Plantage”, men desværre væltede det hele i stormen i 1981.

Den fortsatte tur går nu forbi den store p-plads på Møldrupvej og herfra videre mod øst ind til Dragmose. Der er så smukt, når man kommer her om foråret og ser kærulden blomstre, siger

Helge. Der har engang ligget et hus her, der hed Dragmosehus. Vi har et fotografi af det, og der er også en historie, som jeg dog ikke lige kan huske. Når vi skal på tur, læser jeg ofte lektier om morgenen. I dag ville jeg vide noget om Skørping, og fandt da i nogle gamle tidsskrifter, der hed "Lokalhistorie i Skørping kommune", en artikel, skrevet af en mand, der hedder Vic. Revald.

Den er så morsom, for den fortæller om husene i Skørping, det ene efter det andet, og med stort blik for de muntre historier. Jeg tænker, at når der om mange år er én, der vil forske og skrive en stor bog om Skørpings historie, så vil han dykke ned i Vic. Revald, og der få nogle gode historier. Han vil så nok spørge, hvem var den mand? Så vil han måske gå på lokalhistorisk samling på Spillemandsmuseet i Rebild og bede om telefonbogen fra 1980. Men der står Vic. Revald ikke, og heller ikke i telefonbogen fra hele Nordjylland. Han vil nemlig aldrig få mulighed for at finde Vic. Revald, for manden eksisterer ikke. Det er ren og skær pseudonym, for det var mig, der skrev de blade, men jeg kunne jo ikke skrive Helge Qvistorff under dem alle sammen og skrev derfor under pseudonym. Når jeg siger, at de er knaldgode, er det ikke fordi jeg har skrevet dem. Jo, det har jeg, men det var rent diktat, for det var den gamle kromand på Rebildhus, Frimuth Engelst, der dikterede. Men han ville ikke have sit navn frem, så vi fandt ud af, at så skulle manden hedde Vic. Revald. Det er der en vis pointe i, for jeg hedder jo også Victor, så derfor Vic. Og jeg hedder også Evald, så derfor Revald. Så den er god nok, slutter Helge.

Vi går videre ind til bålhytten, kaldet "Bitteskoven", hvor Helge, efter lidt snak om hvorfor billedhuggeren Anders Bundgaard hed Anders *Jensen* Bundgaard og ikke *Christensen Bundgaard*, indleder med at sige. For fjorten dage siden var der en svensker, der ringede til mig fra Lund. Han skulle sammen med nogle andre her til Rold Skov for at se på kilder og ville gerne møde mig. Det var tre personer, som stod i spidsen for et kildelaug, bestående af omkring 50 mennesker fra hele Sverige, der hvert år rejste rundt i hele verden for at se på kilder. De er på et meget højt niveau, hydrologer, geologer og naturgeografer. Så jeg sagde med det samme. Det er ikke mig, I skal snakke med, for der kan jeg slet ikke være med. Vi skal op på et højere plan. Jeg lovede dog at sende et brev med forslag om hvem de skulle snakke med. Så jeg ringede til den mand, som man mener ved mest om vore kilder i Rold Skov. (Der var nemlig efter en tur blevet sagt til Helge, at han ikke talte sandt, fordi der på et skilt over skovens seværdigheder står, at Lille Blåkilde giver 90 liter vand pr. sekund, mens Helge altid har sagt og skrevet, at den giver 150 l/sek.). Hvad er nu det for noget?, hvorfor står der 90 l/sek., jeg har altid sagt 150 l/sek., spurgte Helge. Hertil blev der svaret. Ja, det har vi sgu alle sammen. Hvorfor skriver I så 90 l/sek.? Det er fordi man mener, at det er det rigtige i dag, lød svaret bare. Helge ringede så til en anden mand, som ved allermest, og han sagde. Ja, nogen gange er der sikkert 150, men da vi sidst målte den, var det 90 l/sek. Så jeg tror såmænd også, at det De har sagt er rigtigt nok.

Så vil jeg lige sige, at sådan nogle som den der, er der nogle stykker af i Rold Skov, siger Helge og peger på den lille sø, der er her ved bålhytten. Det er et gammelt mosehul, som er blevet rensat op, således at søen er kommet tilbage. Det er den første af de Leif-søer, vi skal se i dag, og hvis nogen skulle spørge, hvad er en Leif-sø?, så er svaret: Det vil jeg ikke sige noget om – endnu.

Vi fortsætter derfor turen op gennem Bitteskoven mod endnu to Leif-søer, der ligger lige i den sydlige udkant af Skørping. På vejen kommer vi forbi en stor cypres, hvor Helge spørger om der er nogen, der ved, hvordan man ser forskel på en thuja og en cypres. Og det er der faktisk, idet en dame fortæller, at den, altså toppen, hænger nedad på en cypres, hvilket var til stor moro for folket. Dette får Helge til at omtale, at en deltager engang spurgte ham om hvordan men kender forskel på et han- og et hunpindsvin. Det er noget med at tælle piggene, hvilket deltagerens kone ikke havde syntes, at man kunne gøre overfor sådan en pæn mand som

Helge. Sådan kunne man ikke sige til den pæne mand, sagde hun. Den pågældende deltager kunne dog oplyse, at den opfattelse har hun ikke mere.

Den gang man lavede banen, fortsætter Helge, syntes man i hovedstaden Aalborg, at man gerne ville have et trinbræt i Moskov, så man derfra kunne gå tur i skoven. Så sammen med Den Kongelige Buderupholmske Skovdomæne ansøgte man Rigsdagen om lov til at anlægge en holdeplads. For skoven var det også godt, idet man så lettere kunne få træet kørt væk. Man fik lov til det allerede året efter at banen var lavet. Man byggede en lang lade til at have træet i som jeg stadig kan huske. (Det kan skribenten også, og han har endda sovet i den i forbindelse med et natløb. Den lå i den nordlige ende af p-pladsen ved Moskov Pavillon).

Der kom også et lille traktørsted, og den gamle eneboer i Ørnebjerg, Peter Ørnebjerg, har fortalt mig, at han var opvarter ude i traktørstedet. Vi havde dengang en skovrider, der hed Hintz. Han var en munter mand som var her frem til 1902. Han fandt på at lave nogle små plateauer oppe i de gamle bøge hvorfra der var anbragt rebstiger ned til jorden. Man kunne så kravle op på disse plateauer, hvor der var anbragt et lille bord og to smalle bænke samt en kurv med et reb i, som man kunne fire ned til opvarteren. Man kunne så sidde deroppe og få sin frokost eller eftermiddagskaffe. Så manglede man øl eller snaps, firede man blot kurven ned og råbte på opvarteren. Hvordan folk kom ned af stigen efter frokosten er jo nok et andet spørgsmål.

Peter Ørnebjerg er sammen med kromanden fra Rebildhus, Frimuth Engelst, Jens Hvass og Poul Lorenzen nogle af de mennesker som jeg har skattet meget, meget højt, siger Helge. Især Peter Ørnebjerg fordi han var den, der vidste allermest om egnen. Han havde virkelig interesseret sig for hvad der foregik og kunne huske det. Jeg kan huske engang hvor Peter sad og fortalte om noget tilbage til slutningen af 1700 tallet. Jeg sagde da til Peter. Jamen, du levede jo ikke den gang, og du fortæller som om det var noget, der foregik i går. Hertil sagde Peter. Det er nu ikke så underligt, for den gang lå Ørnebjergs huset meget afsides, og når vinteren satte ind og der lå sne, så skete der jo ikke noget her. Så jeg sad altid og hørte på når min far fortalte de samme historier. Og jeg kan huske dem fordi det interesserede mig. Min bedstefar fortalte også og når vi taler om ham, er vi jo tilbage i 1700 tallet, så der er ikke spor mærkeligt i det. Han var virkelig et fint menneske, slutter Helge.

Vi er nu nået op til de to søer. Helge peger ud over dem og siger. Det er Leif-sø nummer to og det er Leif-sø nummer tre. Går vi rundt i skoven, kan vi nok finde 8-10 stykker mere.

Historien bag ved det er, at der i 1980'erne kom en ny skovfoged ude på Tøtteruphus, hvor der også var en mose. Han syntes, at der skulle være en sø, og fik så lov af den daværende skovrider til at grave mosehullet ud og gøre det større, så der kunne blive en pæn sø ved huset. Det viste sig at fungere godt, hvilket det ikke behøver at gøre, fordi et mosehul har tilbøjelighed til at vokse til igen. Men søen er der stadig den dag i dag. Han blev derfor bidt af det og spurgte om han måtte lave en sø der og der. Det har han så fået lov til, og derfor kalder vi dem med et lille smil for Leif-søer. Han hedder Leif Lyngsø og det er virkelig godt, hvad han har gjort, fordi det har medvirket til at vi har fået så mange åndehuller i Rold Skov. De er spredt over hele skoven, og ikke mindst de mennesker, der bor her i byens udkant, må prise sig lykkelige, fordi deres huse måske er steget med en million kroner – vil jeg tro. Jeg synes, at vi skal prise Leif Lyngsø, fordi han har taget initiativ og fået gennemført dette projekt. I dag er det sådan, at der faktisk er omkring 40 søer i Rold Skov, og nu ved I så hvorfor de nyeste af dem hedder Leif-søerne.

Efter nogle betragtninger over Skørpings udvikling på godt og ondt, fortsætter vi vores tur ad nogle små villaveje, og da der endnu er tid tilbage inden frokosten, giver dette Helge lejlighed til at fortælle endnu et par historier.

Vi hører først om da Jens Hvass ved genåbningen af Mosskov Pavillonen kom ind ad døren med sin stok hævet i en udstrakt arm og proklamerede: *"Ja, her er jeg så for at kaste glans over forsamlingen"*. Jens Hvass var bare Jens Hvass lige til det sidste.

Helge fortæller herefter om hvordan en personlighed som Herman Bang åbenbart faldt for byen Skørping, hvor han boede hos enkeskovriderinde Fru Lund, mens han skrev på romanen *"Ludvigsbakke"*. Efter at have grublet over en passende formulering om en snobbet dame, kom han på 3. dagen ned i spisestuen, slog ud med armene og sagde: *"Askkydelig skal hun blive, den gamle heks"*. Ordet afskydelig blev to gange rettet til afskyelig under korrekturen, også i den færdige bog. Det siges, at Herman Bang græd.

Naturligvis skal vi også høre om Blære Else, der solgte sig selv for fem kroner. Hun havde engang besøg af den navnkundige Kulsvier Søren, som desværre døde midt under hyggestunden. *"A tøgges nok han bløv saa taang"*, sagde Else bagefter. Det var først efter megen overtalelse, at provst Vinter ville begrave Kulsvier Søren efter den historie. Om samme provst Vinter siges i øvrigt, at han i kirken kunne springe over 17 husmænd for at komme til at sige goddag til en gårdejer, ligesom hans prædikener var så lange, at han kunne afkristne et helt sogn på en søndag formiddag.

Endelig skal vi høre om tegneren Jess Larsen, som i øvrigt har tegnet Rold Skovs Venners første logo. Han havde det ikke så godt med at administrere sine penge og havde derfor også gæld. På et tidspunkt vandt Jess Larsen et stor tipspræmie på 114.000 kroner, men han kunne ikke få den indløst uden at banken ville tage pengene. Det hjalp Helge og en mand, kaldet Ejnar Tamberskælver, ham så med, hvilket han gav dem hver 5.000 kr. for. Helge tog imod pengene vel vidende, at der ikke ville gå ret lang tid før Jess Larsen var på den igen. Og ganske rigtigt, Jess Larsen bad snart om at låne 500 kr. og da Helge trak de 5.000 op, sagde Jess Larsen bare tak skal du ha' som den mest naturlige ting i verden.

Nu var tiden så kommet til at køre til Rebild for at hygge os sammen og nyde en dejlig frokost på Røverstuen. Og som sædvanligt var der også flere muntre indslag. Fra Dagmar og Frode fik vi foræret en munter *"julefrokostsang"*, ligesom Axel Meilholm, også kaldet *"Musikus"*, kom og underholdt. Han havde endda taget *"Ronja Røverdatter"* med. En sød ung pige, som præsterede at gå på hænder gennem hele lokalet og tilbage igen. Som sædvanligt gjorde fmd. også status over årets gang, hvorefter hr. generalsekretær Knud Andersen havde æren af at holde tale og derpå overrække Helge en gave fra os alle som en påskønnelse for hans arbejde for Rold Skovs Venner.

Helges takketale blev lidt ud over det sædvanlige, idet han samtidigt kunne fremvise et nyligt erhvervet maleri oppe fra Ørnebjerghuset, hvor Jens Ørnebjerg sidder for enden af langbordet. Vi har flere gange besøgt stedet, hvor Ørnebjerghuset lå i Rebild Nordre Bakker, og ligesom ved disse lejligheder, fortalte Helge om dette hus og dets beboere, og hvor synd det er, at det ikke eksisterer mere. Helge fortalte ligeledes om den rørende afsked med Peter Ørnebjerg. Han var meget syg og skulle på sygehuset, men Helge havde som så mange andre været uden om spørgsmålet om at tale om døden, og havde derfor bare sagt:

"Nå Peter, nu smutter vi. Kan du nu have en god bedring. Og så snart du er frisk, så kommer jeg op og besøger dig". Så kiggede Peter Ørnebjerg alvorligt på Helge og sagde: *"Farvel Qvistorff. Manne tak skal du ha'. Du har været egnen en god mand"*. Jeg var godt klar over at det var afskeden, men som københavnere taler man jo bare forbi, hvorfor jeg svarede: *"Ork Peter, om en uge, så er du hjemme igen, og så kommer jeg op og besøger dig"*. Så kiggede Peter Ørnebjerg næsten igennem mig. *"Farvel Qvistorff, og manne tak skal du ha'"*. Og det var jo det samme som at sige. Jeg ved udmærket godt, hvor det bærer hen.

Helge var nede at besøge Peter Ørnebjerg på hospitalet nytårsaften, hvor det så ud som om at sygeplejersken lige var gået ud, for dynen var fuldstændigt glattet ud, og Peter lå lige så hvid i ansigtet som lagenet, og med sine store knoklede hænder oven på dynen. Men ellers var han frisk i øjnene og klar i hovedet, så da Helge efter en god snak gjorde tegn til at ville gå, sagde Peter til ham. *"Qvistorff, vil du ikke gøre mig en tjeneste"? "Jo, det vil jeg da". "Jo, når jeg er død, vil du så ikke godt læse H.C. Andersens "Grantræet", for grantræet det er mæ".*

Helge forstod det ikke, og forstår stadig ikke, at Peter Ørnebjerg sammenlignede sig selv med et grantræ. For Helge stod Peter Ørnebjerg som et fyrtårn, der rakte op over egnen. Eventyret "Grantræet" handler jo om et træ, som startede i glans, men som endte uden rigtig at have opnået noget i tilværelsen. Dette må Peter Ørnebjerg åbenbart også have syntes gjaldt for ham selv. Helge mener, at det var lige omvendt. – Det var et ualmindeligt smukt eftermæle som Helge her gav Peter Ørnebjerg. Et eftermæle som utvivlsomt rørte mange, og som da også på ØP's foranledning udløste en stående applaus.

Der var herefter blot tilbage at afslutte vort måltid med risalamande og efterfølgende kaffe. Og, selvfølgelig skulle vi da heller ikke glemme vores mandelgaver. Som en efterhånden mangeårig tradition, forgår uddelingen i form af et omvendt lotteri, hvor det gælder om ikke at blive trukket ud. Som "lykkens gudinde" var det denne gang Kirsten Idskov, der påtog sig hvervet med at fordele vore præmier i form af lækker chokolade fra Frellsen.

Hermed var arrangementet slut. Vi kan kun sige, at Røverstuen med Helle i spidsen havde gjort en stor indsats for at vi skulle have en god dag. I det hele taget gik hele turen lige efter bogen, hvilket vi nu kun kan tænke tilbage på med glæde. Tak for denne sæson.

pa

Turledelse efteråret 2011:

Turleder: Helge V. Qvistorff, Store Kirkebjerg, Hedevej 40, 9575 Terndrup.

Kasserer: Birgit Eriksen, Harrildvej 30, Øster Hornum, 9530 Støvring.

Kassererassistent: Kåthe Larsen, Nibevej 220, Molbjerg, 9530 Støvring.

Generalsekretær: Knud Andersen, Blomsterskrænten 23, 9400 Nørresundby.

Sekretær: Hanne Andersen, Blomsterskrænten 23, 9400 Nørresundby.

Sekretærassistent: Bente Bruun, Roldvej 120, 9610 Nørager.

Bestyrelsesmedlem: John Kovshøj, Esbjergparken 73, 9220 Aalborg Ø.

Webmaster: Lennart Greig, Isgaardsvej 3, 5000 Odense C.

Fotografer: John Mortensen og Vagn Guldbæk m.fl.

Formand: Per Andersen, Harlekinvej 7, 9000 Aalborg.